
Quintí Casals Bergés

Eleccions parlamentàries a la Lleida liberal, 1810–1868.

Segona part: l'època isabelina (1845–1868)

---

shikar. núm. 02 | 2015 p. 36-45

RESUM

En el present treball s'agafaran tots els diputats que representaren la circumscripció de Lleida al Parlament espanyol i s'analitzaran totes les seves característiques (condició social, professió, dades econòmiques, nivell d'estudis, ideologia i participació política). Després s'agruparan en diverses variables (per sectors econòmics, riquesa, estudis, etc.) per arribar a les conclusions que defineixin la tipologia del diputat lleidatà dels primers 2/3 del segle XIX. Finalment, es compararan aquestes dades amb la resta de Catalunya i Espanya per veure si a Lleida se seguien uns paràmetres similars als de la resta de l'Estat.

PARAULES CLAU

Diputats, eleccions, Liberalisme, Lleida.

ABSTRACT

In the present work are taken all the deputies that represented in the Spanish Parliament Lleida and analyse all the characteristics (social status, profession, economic data, level of education, ideology and political participation). Then grouped into several variables (by economic sectors, wealth, education, etc.) to arrive at conclusions that define the type of Lleida deputy in the nineteenth century. Finally, we compare these data with the rest of Catalonia and Spain in Lleida to see if they were following parameters similar to those of the rest of the state.

KEYWORDS

Deputies, elections, Liberalism, Lleida.

INTRODUCCIÓ

El present treball analitza les lleis electorals i els resultats a la província de Lleida durant el primer liberalisme (1808–1868). Aquest llarg període té dues fases ben diferenciades. D'una banda, de 1808 a 1844, un període durant el qual lluiten les forces tradicionals absolutistes de l'Antic Règim per sobreviure i les emergents del liberalisme per implantar un nou Estat en què una llei fonamental, la constitució de 1837, regulés un entramat polític amb més llibertat. Els resultats parlamentaris d'aquesta primera època, coneguda tradicionalment com a Revolució Burgesa, foren presentats en la revista *Shikar* l'any 2014 (CASALS 2014).

El treball que ara presentem analitza els resultats electorals a Lleida, a partir de 1844, un any clau que engega una dècada de govern conservador. Concretament, la majoria d'edat d'Isabel II coincideix amb l'inici del Govern del Partit Liberal Moderat, que posà en circulació una nova Constitució (1845) que limitava els drets i

La contribució que presentem avui s'insereix en la base dels treballs d'història parlamentària de més gran abast que s'estan fent a Espanya i a Catalunya.

la participació ciutadana en les eleccions i que propicià les protestes progressistes. L'aixecament progressista de 1854 tornà a posar en vigència la Constitució de 1837, de manera que de 1845 a 1868, quan governà un o altre partit, ho féu amb la constitució que més li convenia.

El seguiment que hem fet de tots els processos electorals efectuats pel liberalisme entre 1808 i 1868, en aquests dos

articles, ens permet copsar l'evolució del poder polític a gran escala en un àmbit provincial com és Lleida. Així mateix, observarem qui foren els homes que portaren la representació parlamentària de la província i quin volum de població els trià. En aquesta segona part, avaluarem les eleccions entre 1844 i 1868, any que coincideix amb la caiguda d'Isabel II després de la Revolució de 1868.

La contribució que presentem avui s'insereix en la base dels treballs d'història parlamentària de més gran abast que s'estan fent a Espanya i a Catalunya i que han donat com a fruit voluminosos diccionaris de parlamentaris que han posat aquestes historiografies al nivell europeu de França i Gran Bretanya, els dos països capdavaners en aquesta temàtica (URKIJÓ 2010 i 2012; CASALS 2014a).

Al mateix temps, el nostre treball completa una nòmina, mai feta fins avui, dels primers parlamentaris que representaren la província amb un sistema electoral regulat.

ELECCIONS AMB LA CONSTITUCIÓ DE 1845

Després de la convulsa regència d'Espartero (1840–1843), en què les classes populars van prendre el carrer i amenaçaven la radicalització de la Revolució Burgesa, es decidí tranquil·litzar l'ambient amb l'avançament de la coronació d'Isabel II, el novembre de 1843 amb només 13 anys, cosa que propicià un viratge cap a la dreta. Així, s'encetava la coneguda Dècada Moderada (1844–1854), afavorida per una majoria al Parlament

aconseguida a les eleccions del 1844, encara amb el sistema de la Constitució de 1837. Els moderats aviat es van proposar canviar la normativa electoral, ja que consideraven el cens d'electors massa ampli per als seus interessos parlamentaris. Per fer-ho efectiu, primer aprovaren un nou marc legal, la Constitució de 1845, i posteriorment una nova llei electoral, el 18 de març del 1846, que els assegurava la victòria a les eleccions.

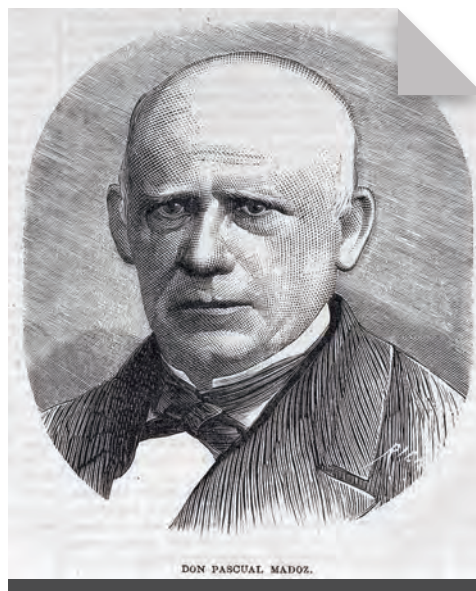

Fig. 1 - Retrat de Pascual Madoz publicat a *La Ilustración de Madrid* el 1870. Diputat tretze cops per Lleida.

Aquesta fou la normativa electoral predominant durant el regnat efectiu d'Isabel II. En aquesta primera fase es van fer quatre eleccions amb aquest sistema (1846, 1850, 1851 i 1853). Amb aquesta nova normativa es reduïa molt el cens d'electors i elegibles. En aquest sentit, s'establia que per ser elegible calia tenir 25 anys, una renda anual de 12.000 rals de béns immobles o pagar 1.000 rals de contribució directa (a la ciutat de Lleida només 17 persones complien aquesta condició en 1847), mentre que per ser elector calia estar domiciliat en el districte, tenir 25 anys i posseir una renda anual de 400 rals de contribució directa o tenir una capacitació professional elevada (metges, advocats, notaris, militars, mestres...) i pagar 200 rals. Cada districte havia de tenir un mínim de 150 electors i, si no hi arribaven per rendes, se sumaven els següents fins a cobrir aquest nombre. Les eleccions es feien en dos dies en els caps del districte en què el Govern distribuï cada província. Lleida es va dividir en 4 districtes: Lleida i el seu partit; Agramunt, que incloïa els partits judicials de Cervera i Balaguer, exceptuant-ne els pobles de Santa Maria i Vilanova de Meià; la Seu d'Urgell, que integrava els partits judicials de la Seu d'Urgell i Solsona; i Tremp, que integrava els partits judicials de Sort, Tremp, Viella i els pobles de Vilanova i Santa Maria de Meià.¹ En total, a Espanya votaven uns 100.000 electors (0,8% de 10 milions

¹ A aquestes divisions es van afegir les seccions (col·legis electorals que van funcionar fins el 1854) de Balaguer i Cervera al districte d'Agramunt; Solsona i Guixers a la Seu d'Urgell; i Sort i Viella a Tremp. Aquestes seccions van funcionar fins al 1854. En 1856 es van ampliar a les seccions d'Organyà a la Seu d'Urgell, i Pont de Suert i Tirvia a Tremp (PONS 2001: 433–435).

d'habitants) en 1846 i 140.000 en 1853 (1,4%), cosa que a Lleida província es traduïa en 1.589 electors de 152.131 habitants (1,04%) en 1846, que passaren a 3.236 a les eleccions de 1853 (2,13%), que foren les darreres fetes amb aquesta normativa. La quota per a cada diputat era de 35.000 habitants,

per la qual cosa a Lleida s'havien d'escollir 4 diputats pels seus 151.322 habitants. No s'escollien suplents. En total a Espanya s'elegia un Parlament de 349 diputats, dels quals 30 eren catalans (13 de Barcelona, 7 de Tarragona, 6 de Girona i 4 de Lleida).²

16— Eleccions 06/12/1846		
Mata i Alós, Francesc	Diputat del districte de Lleida. Militar moderat. Ja explicat. Electors: 408; votants: 244; vots: Mata, 123 i Marià Quer, 117. 1a alta: 07/01/1847 – Baixa: 17/11/1847. Segones eleccions: perquè Mata ascendeix a mariscal i queda subjecte a reelecció. El 06/12/1847. Electors: 408; votants: 290; vots: 148. 2a alta: 15/12/1847 – Baixa: 10/02/1849. Terceres eleccions: perquè Mata és destinat a Catalunya amb 60.000 rals de sou i queda subjecte a reelecció. El 05/03/1849 Electors: 379; votants: 109; vots: 109. 3a alta: 14/04/1849 – Baixa: 04/08/1850.	
Madoz Ibáñez, Pascual	Diputat del districte de Tremp. Advocat. Progressista. Electors: 203; votants: 136; vots: Madoz, 84 i Vicent J. Bastús, 43. Alta: 11/01/1847 – Baixa: 04/08/1850.	
Ceriola Flaquer, Jaume	Diputat del districte d'Agramunt. Banquer. Progressista. Electors: 659; votants: 493; vots: 493. Alta: 05/01/1847 – Baixa: 04/08/1850	
42— Gaya, Joan Viu a Madrid (cunero, no va parlar mai al Parlament). ³	Diputat del districte de la Seu d'Urgell: 1a alta: 09/01/1847 – Baixa: 17/11/1847 2a alta: 20/12/1847 – Baixa: 04/08/1850. Electors: 361; votants: 202; vots: Gaya, 107 i Salvador Maluquer, 95 Segones: reelecció. Electors: 361; votants: 225; vots Gaya, 208 i A. Viadera, 13. Moderat.	Funcionari. Administrador de la Impremta Nacional (1847) i director Gaceta Madrid (1853). Cap de primera classe en administració civil (1850). Cap secció Construccions Civils (1865).

17— Eleccions 31/08/1850		
Mata i Alós, Francesc	Diputat del districte de Lleida. Militar moderat. Ja explicat. Electors: 403; votants: 138; vots: Alós, 131 i Josep Santamaria, 6. Alta: 23/11/1850 – Baixa 07/04/1851.	
Madoz Ibáñez, Pascual	Diputat del districte de Tremp. Advocat. Progressista. Ja explicat. Electors: 292; votants: 139; vots: 139. Alta: 06/11/1850 – Baixa: 15/11/1850 També es presentà a Barcelona, renuncià als dos escons i es feren segones eleccions el 22/12/1850. Electors: 292; votants: 148; vots: 148. Alta: 03/01/1851 – Baixa: 07/04/1851.	
43— Safont i Lluch, Manel (Vic, 1813–Madrid, 1881). Viu a Madrid. Ric.	Diputat del districte d'Agramunt. Electors: 757; votants: 471; vots: Safont, 281 i Josep Ceriola, 175. Alta: 05/11/1850 – Baixa: 07/04/1851. Progressista.	Negociant i gran propietari. Estudis de comerç. Comprador desamortització a Madrid i Toledo (4 milions de rals). Hereu del germà gran, Josep.
Gaya, Joan	Diputat del districte de la Seu d'Urgell. Funcionari. Moderat. Ja explicat. Electors: 476; votants: 306; vots: Gaya, 191 i Salvador Maluquer, 114. Alta: 07/11/1850 – Baixa 07/04/1851. També es presentà a Alacant, però va renunciar a aquesta darrera. Moderat.	

² La investigació té continuïtat amb la que vam publicar l'any passat: Quintí Casals, «Eleccions parlamentàries a la Lleida isabelina, 1810–1868: Primera part (1810–1844)», *Shikar: Revista del Centre d'Estudis Comarcals del Segrià*, número 1, 2014, p. 42–52. Així, l'ordre d'eleccions, comença en el número 16, seguint el número que havíem deixat en la primera part de la nostra investigació (els 15 primers processos). Quant al número de diputat nou, si apareix, continuaria també a partir del número 42, ja que en la primera part havíem avaluat 41 diputats diferents. Per a les referències dels diputats hem seguit les biografies de URQUIJO 2010 i 2012; CASALS 2002 i PONS 2001, A més de la versió en línia de l'Archivo del Congreso de los Diputados: <http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/SDocum/ArchCon/SDHistoDipu/SDBuscHisDip> (consulta: 14-02-2014).

³ Per al concepte *cunero*, prenem la definició de RICO AMAT (1855: 152): «Llámase así al diputado que busca cuna, esto es, distrito. Los aspirantes a la diputación cuyos méritos y servicios son desconocidos completamente en su país, se echan a rodar por esos pueblos de España buscando un hueco donde meter la cabeza, y allí donde lo ven caen como una nube de verano, adornados con el traje seductor de la recomendación ministerial».

18— Eleccions 10/05/1851		
44— Nadal Meroles, Jaume (Lleida, 01/05/1804 – Lleida, 05/09/1872) Viu a Lleida. Benestant.	Diputat del districte de Lleida. Electors: 403; votants: 230; vots: Nadal, 201 i José Oribe, 24. Alta: 07/06/1851 – Baixa: 02/12/1852. Progressista.	Metge. Fundador de l'Institut de Segon Ensenyament de Lleida, on fou pro- fessor d'Agricultura i Història Natural (1842–72) i direc- tor (1854–1857 i 1868–1872). Doctor en Medi- cina (Universitat Barcelona). Regidor Ajunta- ment de Lleida entre 1836–37 i al- calde segon (1839). Diputat provincial 1841–1844 i 1854–1856. Vocal Consell Provincial (1859–63).
Madoz Ibáñez, Pascual	Diputat del districte de Tremp. Advocat. Progressista. Ja explicat. Electors: 292; votants: 183; vots: 183. Alta: 13/06/1851 – Baixa: 02/12/1852.	
Safont i Lluch, Manel	Diputat del districte d'Agramunt. Negociant. Progressista. Ja explicat. Electors: 757; votants: 579; vots: Safont, 349 i Jaume Ceriola, 222. Alta: 05/06/1851 – Baixa: 02/12/1852.	
45— Maluquer Aitès, Salva- dor (Enviny, Lleida, 1810 – Barcelona, 1887). Viu a Barcelona. Benestant.	Diputat del districte de la Seu d'Urgell. Electors: 477; votants: 345; vots: Maluquer, 180 i Juan Valero, 161. Alta: 16/06/1851 – Baixa 02/12/1852. Progressista	Advocat. Llicenciat en Dret. Professor Universi- tat Cervera. Alcalde de Barce- lona (1868–1869 i 1886). President de la Diputació (1864–66, 1871– 72 i 1874–75).

19— Eleccions 04/02/1853		
Gaya, Joan	Diputat del districte de la Seu d'Urgell. Funcionari. Moderat. Ja explicat. Electors: 716; votants: 517; vots: Gaya, 268 i Gaspar Dotres, 241. Alta: 09/03/1853 – Baixa: 10/12/1853.	
Madoz Ibáñez, Pascual	Diputat del districte de Tremp. Advocat. Progressista. Ja explicat. Electors: 694; votants: 279; vots: 278. Alta: 07/03/1853 – Baixa: 10/12/1853.	
46— Miquel Morlius, Ra- mon (Lleida, 29/06/1796 – abans 30–11–1866). Viu a Lleida. Benestant.	Diputat del districte de Lleida. Electors: 624; vo- tants: 390; vots: Mi- quel, 210 i Miquel Ferrer, 177. Alta: 23/03/1853 – Baixa: 10/12/1853. Moderat.	Metge i propietari. Llicenciat en Medicina. Regidor de l'Ajuntament de Lleida (1839–1840). Diputat provincial en 1844–1850 i 1858–1859.
47— Clavé Vidal, Joan Baptista (Anglesola, Lleida, 1807 – Barcelona, 12/9/1868). Viu a Barcelona.	Diputat del districte d'Agramunt: Electors: 1202; votants: 705; vots: Clavé, 609 i Manuel Safont, 94. Alta: 05/03/1853 – Baixa: 10/12/1853. Diputat per Grano- llers 1850–51, sub- stitució de Sartorius. Moderat.	Empresari i pro- pietari. Membre fundador de la Junta del Banc de Barcelona. Empresari en socie- tat amb els Girona.

EL BIENNI PROGRESSISTA (1854-1856)

Fig. 2 - Salvador Maluquer Aitès amb la seva dona Rosa Viladot i els seus fills Ramona, Joan, Pere i Teresa.

Després del triomf de la revolta de 1854, el nou govern encapçalat pel general Espartero va convocar eleccions amb la base legal de la llei electoral de 1837 (posada en pràctica entre 1837 i 1844 i, per tant, ja comentada) amb petites modificacions, com la supressió de l'elecció dels diputats suplents. Aquesta llei, de caire progressista, recordem que augmentava notablement el cens electoral. Així a Espanya es passà de 140.000 a 896.000 electors, mentre que a Lleida el cens augmentà de 3.236 a 10.455 electors (6,7 % dels habitants). Amb aquesta llei es recuperava també el districte electoral únic per a tota la província. Els electors votaren del 4 al 6 d'octubre de 1854 en els 29 caps de districte que es van habilitar per afavorir la participació. Només fou posada en pràctica un cop durant el Bienni Progressista.⁴

⁴ Foren els d'Àger, Agramunt, Balaguer, Almenar, Vilanova de Meià, Tàrraga, Aitona, les Borges Blanques, Mollerussa, la Seu d'Urgell, Organyà, Tuixén, Solsona, Oliana, Ponts, Sort, Viella, Bossòst, Cervera, Guissona, Maials, Bellver, Torà, Gerri, Tirvia, Tremp, la Pobla de Segur, la Granadella i Pont de Suert.

20— Eleccions
04/10/1854

Madoz Ibáñez, Pascual	Diputat titular. Advocat. Progressista. Ja explicat. Electors: 10.455; votants: 4.808; vots: 4.779. Alta: 12/11/1854 – Baixa: 02/09/1856.	
48– Ferrer Garcés, Miquel (Lleida, 30/09/1816 – 1896). Viu a Lleida. Modest.	Diputat titular. Electors: 10.455; votants: 4.808; vots: 4.643. Alta: 12/11/1854 – Baixa: 02/09/1856. Diputat per Lleida en 1869. Republicà.	Advocat. Professor d'Història a l'Institut de Lleida. Llicenciat en Dret. Director de l'Institut. Degà del Col·legi d'Advocats. Durant la República va ocupar càrrecs a Madrid i a Barcelona (1873).
49– Llorens Malagarri-ga, Josep Ignasi (La Seu d'Urgell, Lleida, 1820 –) Viu a la Seu d'Urgell. Modest.	Diputat titular. Electors: 10.455; votants: 4.808; vots: 4.511. Alta: 13/11/1854 – Baixa: 02/09/1856, Republicà. Diputat per Lleida en 1869.	Magistrat, advocat i registrador de la propietat (1867). Llicenciat en Dret.
50– Gurrea Medrano, Ignacio (1812 – Vitòria, 10/07/1861). ⁵ Viu a Madrid i a Logronyo. Modest.	Diputat titular. Electors: 10.455; votants: 4.808; vots: 4.057. També es presentà per Logronyo i Madrid. Va optar per aquesta darrera. Substituí per Manel Fuster. Progressista.	Militar. Mariscal de camp i general. Era col·laborador d'Espartero. En 1856 emigrà a Londres i en tornà en 1858.
51– Fuster Arnaldo, Manel (Lleida, 29/05/1808 – 18/05/1864). Viu a Lleida. Modest.	Diputat suplent. 2es eleccions: 02/01/1855. Electors: 10.455; votants: 4.558; vots: 4.306. Alta: 10/02/1855 – Baixa: 02/09/1856. Substituí Gurrea. Progressista.	Advocat Llicenciat en Dret (Cervera) Alcalde de Lleida al 1842 i de 1859 a 1862.

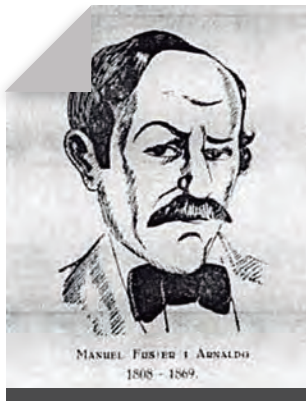

Fig. 3 – L'alcalde Manuel Fuster Arnaldo, també diputat progressista el 1854.

Fig. 4 – Miquel Ferrer Garcés a les Corts Constituents de 1869.

Fig. 5 – Josep Ignasi Llorens, un dels primers diputats republicans de Lleida el 1854.

- El final
- del Bienni
- Progressista
- va comportar
- el retorn dels
- moderats al
- poder.

LA DARRERA ÈPOCA
ISABELINA (1856–1868)

El final del Bienni Progressista va comportar el retorn dels moderats al poder i la legislació electoral aprovada en 1846 (ja comentada), que suposava la retallada de l'electorat i el retorn a la divisió de la província en quatre districtes. Aquesta llei es va posar en pràctica en quatre eleccions entre 1857 i 1864. Durant aquests comicis, el cens electoral va bellugar-se dels 3.398 electors de 1863 als 2.876 del 1858. En total, a Espanya votaven entre 139.000 i 170.000 electors.

21— Eleccions
25/03/1857

Clavé Vidal, Joan Baptista	Diputat del districte d'Agramunt. Empresari. Moderat. Ja explicat. Electors: 977; votants: 675; vots Clavé, 550 i Manuel Safont, 124. Alta: 07/05/1857 – Baixa: 13/05/1858.	
Gaya, Joan	Diputat del districte de la Seu d'Urgell: Funcionari. Moderat. Ja explicat. Electors: 779; votants: 434; vots: 419. Alta: 06/05/1857 – Baixa: 13/05/1858.	
52– Dalmau Amat, Domingo (Montbrió del Camp, Tarragona, 1810 – les Borges Blanques, Lleida, 22/12/1879). ⁶ Viu a les Borges Blanques.. Ric.	Diputat del Districte de Lleida: Electors: 618; votants: 387; vots: Dalmau, 228 i Pascual Madoz, 157. Alta: 11/05/1857 – Baixa: 13/05/1858. Moderat.	Noble. Baró de Gèlida. Hisendat. Un fill seu, Ramon Maria Dalmau i Olivart, fou diputat conservador a Corts per les Borges Blanques en 1896 i 1899.
53– Sostres Vila, Joaquim (Sort, –). ⁷ Viu a Sort. Modest.	Diputat del Districte de Tremp: Electors: 599; votants: 455; vots: Sostres, 345 i Pascual Madoz, 107. Alta: 13/06/1857 – Baixa: 13/05/1858. Moderat.	Magistrat. Advocat i propietari. Jutge 1a instància de Solsona (1839), Viella (1841), Mora de Rubielos, Tamarit (1852), Benavarrri (1855) i Estella. Llicenciat en Dret. Alcalde de Tremp (1863). Vocal de la Diputació en 1838 per Sort.

⁵ La Iberia, 16/07/1861, 2.⁶ FERNÁNDEZ-MOTA 1984: 166–167; i ROVIRA 1990.⁷ Guía de Forasteros 1841, Madrid, Imprenta Nacional, 141; Guía de Forasteros 1856, 382; i LLEDÓS 1977: 460.

22— Eleccions 31/10/1858		
Madoz Ibáñez, Pascual	Diputat del districte de Tremp. Advocat. Progressista. Ja explicat. Electors: 640; votants: 473; vots: Madoz, 288 i Joaquim Sostres, 179. Alta: 13/12/1858 – Baixa: 04/02/1861. És substituït per Maluquer, ja que també guanya escó a Barcelona i tria aquest.	
Maluquer Aités, Salvador	Diputat del districte de Tremp en 2es eleccions 23/03/1861. Advocat. Progressista. Ja explicat. Electors: 645; votants: 487; vots: Maluquer, 297 i Sebastià Martí, 184. Alta: 07/12/1858 – Baixa: 12/08/1863. Substitueix Madoz.	
Safont i Lluch, Manel	Diputat del districte d'Agramunt. Negociant progressista. Ja explicat. Electors: 803; votants: 668; vots: Safont, 331, Ramon Siscar, 214 i Joan B. Clavé, 122. 2a volta: Electors: 803; votants: 405; vots: Safont, 398 i Ramon Siscar, 7. Alta: 17/12/1858 – Baixa: 12/08/1863.	
54– Abades Soto, Pedro (– Santa Clara, Cuba, 10.06.1875) Viu a Madrid. Benestant. ⁸	Diputat del districte de Lleida. Electors: 643; votants: 400; vots: Abades, 311 i Josep Santamaria, 87. Alta: 07/12/1858 – Baixa: 12/08/1863. Moderat.	Militar. Brigadier i fiscal militar del Ministeri de Guerra. Governador de Matanzas en 1875.
55– Pozo i Aiguas, Enrique del (– Toledo, 19.04.1868). Viu a Madrid. Benestant. ⁹	Diputat del districte de la Seu d'Urgell. Electors: 790; votants: 295; vots: 290. Alta: 09/12/1858 – Baixa: 02/11/1860. 2es eleccions 05/12/1860 per rebre la creu de Carles III: Electors: 790; votants: 310; vots: 310. 2a Alta: 17/12/1860 – Baixa: 12/08/1863. Moderat.	Militar. Brigadier. Oficial primer del Ministeri de Guerra. Director del Colegio de Infanteria de Toledo en 1868.

23— Eleccions 11/10/1863		
56– Sostres Deltor, Joan Ignasi (Barcelona, – 1905). ¹⁰ Viu a Barcelona. Benestant.	Diputat del districte de Tremp. Electors: 736; votants: 492; vots: Sostres, 303 i Tomás Castilla, 185. Alta: 11/11/1863 – Baixa: 23/06/1864. Moderat.	Advocat. Administrador de finques i propietari natural de Tremp, possible parent de Joaquim Sostres. Llicenciat en Dret.
57– Siscar i Montoliu, Ramon (Reus, 1830 – Barcelona, 1889). ¹¹ Viu a Barcelona i a Reus. Ric.	Diputat del districte d'Agramunt: Electors: 1039; votants: 803; vots: Siscar, 467 i Manuel Safont, 334. Alta: 11/11/1863 – Baixa: 23/06/1864. Moderat.	Propietari noble, advocat i historiador. Llicenciat en Dret. Vinculat amb Agramunt, nét de Ramon Siscar Agramunt (diputat).
58– Soler i Espalter, Josep (Barcelona, 1805 – Madrid, 15/02/1870). Viu a Barcelona i a Madrid. Benestant.	Diputat del districte de Lleida. Electors: 860; votants: 565; vots: Soler, 256 i Pedro Abades, 240. 2a volta 31/01/1864. Electors: 860; votants: 648; vots: Soler, 327 i Pedro Abades, 321. Alta: 17/02/1864 – Baixa: 23/06/1864. Diputat per Barcelona en 1836 (no pren possessió). Moderat.	Advocat i funcionari. Llicenciat en Dret. Alcalde major de l'Escorial 1835–36, cap polític de Girona (1840), València (1843–44, 46–48), Cadis (1851) i Jaén (1852).
59– Girona i Agraful, Manuel (Barcelona, 1817 – 1905). Viu a Barcelona. Ric.	Diputat del districte de la Seu d'Urgell: Electors: 763; votants: 666; vots: Girona, 335 i Macari Codoñet, 329. Alta: 14/04/1864 – Baixa: 23/06/1864. 2es eleccions per irregulars 04/04/1864: Electors: 763; votants: 375; vots: 375. Senador per Barcelona (1877). Moderat.	Banquer, propietari i negociant. Estudis de Comerç. Fundador Banc Barcelona (1844), finançà la xarxa ferroviària d'Espanya. Alcalde de Barcelona (1876). President de la Cambra de Comerç de Barcelona (1886).

⁸ *El Imparcial*, 04.07.1875, 3; *La ilustración española y Americana*, año XX, 20.01.1876 (4), 71.

⁹ *La Epoca*, 20.04.1868, 4.

¹⁰ PALOMEQUE 1979: 770; *La Vanguardia*, 26/01/1905, 2.

¹¹ DOMINGO 2010: 382–401.

24— Eleccions 22/11/1864		
Sostres Deltor, Joan Ignasi	Diputat del districte de Tremp. Advocat. Moderat. Ja explicat. Electors: 496; votants: 192; vots: 192. Alta: 30/12/1864 – Baixa: 12/07/1865.	
60– Alonso, Joaquín Viu a Madrid. Benestant.	Diputat del districte d'Agramunt. Electors: 962; votants: 672; vots: 671. Alta: 09/01/1865 – Baixa: 09/03/1865. Renuncià i fou substituït per Manzanares. Moderat.	Funcionari. Governador civil de Lleida 1856–1858, Barcelona, Granada 1863 i de Màlaga en 1864.
61– Manzanares y Monasterio, Manuel (1807 - Madrid 03.08.1885) Viu a Madrid. Benestant. ¹²	Diputat suplent del districte d'Agramunt. 2es eleccions 02/04/1865: Electors: 962; votants: 441; vots: 411. Alta: 26/04/1865 – Baixa: 12/07/1865. Substitueix Alonso. Moderat.	Agent de canvi i borsa. Negociant i propietari. Estudis de Procurador.
Gaya, Joan	Diputat del districte de la Seu d'Urgell: Funcionari. Moderat. Ja explicat. Electors: 622; votants: 285; vots: 285. Alta 30/12/1864 – Baixa: 02/03/1865. 2es eleccions pel seu nomenament com a cap de secció de Construccions Civils: Electors: 622; votants: 283; vots: 283. Alta: 26/04/1865 – Baixa: 12/07/1865.	

LA LLEI ELECTORAL DE JULIOL DE 1865.

En la darrera fase del regnat d'Isabel II, assolí el poder la Unió Liberal de Leopoldo O'Donnell (21/06/1865–10/07/1866), que era un partit de centre que volia reunir els polítics no radicals dels partits moderat i progressista. En conseqüència, es va articular una llei electoral (juliol de 1865) que permetés augmentar l'electorat i regulés les pràctiques corruptes que s'havien desenvolupat amb la llei moderada de 1845 (PONS 2006: 31–52). Gràcies a la nova llei, es passà, a Espanya, de 139.000 a 415.000 electors. A més a més, es regulà que les províncies escollissin un diputat per cada 45.000 habitants. La nova llei recuperava el districte electoral únic fins als set diputats, de manera que si la representació de la província superava aquest nombre es dividia en districtes electorals autònoms (no era el cas de Lleida). Per augmentar el cens, es van rebaixar les condicions dels electors: tenir 25 anys, ésser espanyol i pagar per contribucions directes 200 rals. També votaven els individus capacitats (advocats, mestres, membres d'acadèmies, rectors de parròquia, etc.). A Lleida, el cens augmentà fins als 11.350 electors (3,6% dels 314.531 habitants), els quals podien votar a les seccions habilitades (caps de partit) els 7 diputats assignats.

25— Eleccions 02/12/1865		
Girona i Agraphel, Manuel	Diputat titular. Banquer. Moderat. Ja comentat. Electors: 11.340; votants: 1.503; vots: 1.386. Alta: 03/01/1866 – Baixa: 30/12/1866.	
Pozo y Aiguals, Enrique del	Diputat titular. Militar. Moderat. Ja comentat. Electors: 11.340; votants: 1.503; vots: 1.352. Alta: 03/01/1866 – Baixa: 07/02/1866.	
Safont i Lluch, Manel	Diputat titular. Negociant. Progressista. Ja explicat. Electors: 11.340; votants: 1.503; vots: 1.068. Alta: 03/01/1866 – Baixa: 30/12/1866.	
Siscar i Montoliu, Ramon	Diputat titular. Propietari. Moderat. Ja explicat. Electors: 11.340; votants: 1.503; vots: 1.000. Alta: 03/01/1866 – Baixa: 30/12/1866.	
62– López Guijarro, Salvador (Granada, 23/08/1834 – 1901). Forà.	Diputat titular. Electors: 11.340; votants: 1.503; vots: 1.000. Alta: 03/01/1866 – Baixa: 30/12/1866. Progressista.	Funcionari. Governador civil de Tarragona (1865) i Granada (1868), literat i periodista. Ambaixador a Grècia, Argentina (1888) i Xile (1895).
Abades Soto, Pedro	Diputat titular. Militar. Moderat. Ja explicat. Electors: 11.340; votants: 1.503; vots: 966. Alta: 03/01/1866 – Baixa: 30/12/1866	
63– Santamaria Gelbert, Josep (Toulouse, 10/06/1812 – Barcelona, 29/12/1867). Viu a Barcelona. Benestant.	Diputat titular. Electors: 11.340; votants: 1.503; vots: 845. Alta: 03/01/1866 – Baixa: 30/12/1866 Progressista.	Advocat, comerciant i propietari de Torregrossa. Llicenciat en Dret. Comanador de la Reial Orde de Carles III; Gentil Home de Cambra.

Fig. 6 - Manuel Girona Agraphel, destacat polític conservador i burgès català.

¹² La Unió, 03.08.1885, 3. Mort de Manuel Monasterio Manzanares als 78 anys.

26— Eleccions 10/03/1867

Sostres Deltor, Joan Ignasi	Diputat titular. Advocat. Moderat. Ja explicat. Electors: 10.377; votants: 2.539; vots: 2.485. Alta: 03/04/1867 – Baixa: 06/12/1868.	
64– Bonafós Bertrán, Cayetano (Madrid, 1822 – La Habana, 18/09/1882). ¹³ Viu a Madrid. Benestant.	Diputat titular. Electors: 10.377; votants: 2.539; vots: 2.459. Alta: 03/04/1867 – Baixa: 21/05/1867. Continuà com a governador de Barcelona. Diputat per Jaén: 1858 i 1863 (pren possessió les dues vegades). Ministre de Governació Interi (20/09/1868 [BOE 21/09/1868]). Moderat.	Funcionari. Governador polític de Jaén (1858), Valladolid (1859), València (1859), Granada (1860), Saragossa (1863) i Barcelona (1866). Cessant de Governació (1872). Intendent de Cuba (1875–1882).
65– Rubies, Josep de. ¹⁴ Viu a Balaguer. Ric	Diputat titular. Electors: 10.377; votants: 2.539; vots: 2.417. No pren possessió. Moderat.	Advocat i gran hisendat (setè de la província). Llicenciat en Dret. Alcalde de Balaguer en 1861.
66– Casanoves i Olivart, Ramón de (Lleida, 1809 – Barcelona, 06.05.1883) Viu a Lleida. Benestant. ¹⁵	Diputat titular. Electors: 10.377; votants: 2.539; vots: 2.392. Alta: 03/04/1867 – Baixa: 06/12/1868. Moderat.	Advocat i noble. Llicenciat en Dret. Alcalde de Lleida 1848–1850 i tinent d'alcalde 1859–63.
Gaya, Joan	Diputat titular. Funcionari. Moderat. Ja explicat. Electors: 10.377; votants: 2.539; vots: 2.390. Alta: 03/04/1867 – Baixa: 06/12/1868.	
Manzanares y Monasterio, Manuel	Diputat titular. Agent de canvi i borsa. Moderat. Ja explicat. Electors: 10.377; votants: 2.539; vots: 2.368. Alta: 03/04/1867 – Baixa: 06/12/1868.	
67– Valero y Soto, Juan (– Madrid, 24.11.1890). Viu a Madrid. Benestant. ¹⁶	Diputat titular. Electors: 10.377; votants: 2.539; vots: 2.350. Alta: 03/04/1867 – Baixa: 06/12/1868. Diputat per Segòvia (1853) i Madrid (1857 i 1858, 1863 i 1864). Moderat.	Funcionari i advocat. Llicenciat en Dret. Diversos càrrecs ministerials. Sots-director de la Direcció de la Casa de Moneda i Finques (1853). Marquès de Valero en 1869.

CONCLUSIONS

De 1808 a 1868, hi va haver: tres constitucions (1812, 1837, 1845), una carta atorgada (Estatut Reial de 1834); set lleis electorals (instrucció de l'1 de gener de 1810, constitució de 1812, Reial Decret de 20 de maig de 1834, Reial Decret de 21 d'agost de 1836; Llei electoral de 20 de juliol de 1837; Llei electoral de 18 de març de 1846, i llei electoral de juliol de 1865), i vint-i-sis processos electorals per escollir cent vint-i-tres càrrecs (104 diputats i 19 senadors).

A Lleida, foren escollits 67 parlamentaris diferents de distint gènere: 50 parlamentaris que accediren al parlament (45 d'ells propietaris, 4 de suplents i un senador) i 17 d'escollits que mai entraren en cap cambra (6 propietaris, 5 suplents i 6 senadors). D'aquests 67 parlamentaris, la gran majoria només foren escollits un cop (44), mentre que els 23 restants foren elegits més d'una vegada. Entre tots, destacà Pascual Madoz, advocat navarrès i líder incombustible dels progressistes, que fou escollit 13 cops, seguit del seu company Antoni Viadara, de Gerri, amb 6 eleccions guanyades. Per part dels moderats la palma se l'emportava l'agramuntí Ramon Siscar amb 8 càrrecs, seguit del *madrileny* *cunero* Joan Gayà amb 6 càrrecs de diputat i Manel Safont amb 4 càrrecs.

En aquest sentit, fins a l'aprovació de la llei electoral de 21 d'agost de 1836, era obligatori haver nascut a la província per resultar escollit diputat, per la qual cosa tots els diputats catalans, primer, i lleidatans, després, foren autòctons. Pascual Madoz, en les eleccions constituents del 2 d'octubre de 1836, fou el primer diputat no nascut a Lleida que fou escollit per aquesta circumscripció. Madoz, que va fer de Lleida el seu feu, inaugurà el repertori de diputats *cuneros* que va ser habitual, sobretot a partir de la Dècada Moderada (1844–1868). Per tant, el pes de la representació de la província fou portat, a partir de llavors, per una majoria de polítics professionals, sobretot del Partit Moderat, que pocs lligams tenia amb la província, cosa de la qual es va ressentir, òbviament, en accentuar-se el centralisme liberal.

Quant a l'electorat que podia participar a les eleccions, observem que a mesura que va transcorrent el segle XIX es limitava la participació de la ciutadania als més grans contribuents. Així, d'entrada i com a condició bàsica, només es permetia la participació dels veïns de sexe masculí amb més de 25 anys, però no es limitava l'accés al cens per rendes. En les primeres normatives electorals (Instrucció de 1810 i Constitució de 1812), el cens se situava al voltant del 25% dels habitants. Posteriorment, si exceptuem el parèntesi que representà l'Estatut Reial, en què només podia participar el 0,17% de la població,

¹³ *Guía de Forasteros*, Madrid, Imprenta Nacional, 1858, 430 i 438; CADENAS 1979: 57; *La Ilustración española y americana* 20, 110; i DICCIONARIO 2010: 248.

¹⁴ *Traducción al castellano de los Usajes y demás derechos de Cataluña*. Barcelona, Imprenta Verdager, 1834, V; *La España* 02.12.1886, 2; *Butlletí Oficial de la Província de Lleida* 54, 06.05.1861, 3; i 26, 01.03.1871, 3.

¹⁵ *La Unión*, 07.05.1883, 4.

¹⁶ *El Heraldo de Madrid*, 24.11.1890, 2.

els dos partits liberals majoritaris (moderats i progressistes) van redactar una constitució i una llei electoral per al seu ús particular, que es diferenciaven en el tant per cent d'electors que deixaven participar segons les seves rendes i que aplicaren en cada moment que governaren.

D'una banda, la llei electoral de 1837, emparada per la constitució progressista aprovada aquell any, va permetre una participació del 6,5% de la població i es va posar en circulació de 1837 a 1844 i de 1854 a 1856, quan governaren els progressistes. De l'altra, quan els moderats van prendre el poder en 1844, aprovaren la Constitució de 1845 i una llei electoral restrictiva que només permetia la participació d'un 2% de la població quan van governar (1844–1854 i 1856–1864). Finalment, quan assolí el poder el partit de centre de la Unió Liberal, tot i que no va canviar la Constitució de 1845, sí que va fer una llei electoral que va permetre un lleuger augment, fins al 3,5%, de l'electorat.

Tots aquests moviments sectaris ens permeten arribar a una sèrie de conclusions: primera, la participació ciutadana a les eleccions es va limitar a mesura que transcorria el segle; segona, es consolidaren unes lleis electorals que afavoriren la participació de les classes mitjanes (progressistes) o elitistes (moderats), però no de la resta (majoria) de la població;

tercera, la manipulació de les eleccions, amb la incorporació de polítics professionals provinents d'altres províncies, va desvirtuar la vertadera representació de la província; i quarta, la incapacitat de les famílies liberals per consensuar un espai polític d'actuació comuna i la perversió del sistema, que va allunyar la població del liberalisme i va afavorir l'esclat de la Revolució de Setembre del 1868 i la posterior proclamació de la I República Espanyola (1873).

Per tant, la formulació electoral del primer liberalisme (1808–1868) va tendir a la corrupció, molt més evident i progressiva en l'època isabelina, de tal manera que es passà d'una representació autòctona de parlamentaris (1808–1843) a una altra que era majoritàriament forana i aliena als interessos lleidatans (1844–1868). Així mateix, el liberalisme mostrà una desconfiança total amb la població, molt propi de la moral burgesa d'aquell temps, que es reservà la participació política per a ells mateixos i va ignorar la majoria de la població. En aquest sentit, els pocs diputats nascuts a la província que accediren al Parlament en l'època moderada (1844–1868) devien nadar a favor de la corrent centralista que portava el liberalisme conservador decimonònic, que, entre altres coses i com a darrer exemple, va menystenir el català i imposà en les relacions administratives i en l'educació el castellà com a únic idioma.

BIBLIOGRAFIA

CADENAS (1979): V. de Cadenas, *Archivo de la Deuda y Clases Pasivas: índice de jubilados, 1869-1911*, Madrid, Hidalguía.

CASALS (2002): Quintí Casals Bergés, *Polítics de Lleida*, Lleida, Universitat de Lleida.

CASALS (2014): Quintí Casals Bergés, «Eleccions parlamentàries a la Lleida isabelina, 1810-1868: Primera part (1810-1844)», *Shikar: Revista del Centre d'Estudis Comarcals del Segrià*, número 1, 2014, pp. 42-52.

DICCIONARIO (2010): *Diccionario biográfico de parlamentarios de Andalucía, 1810-1869*, Sevilla, Centro de Estudios Andaluces.

DOMINGO (2010): D. Domingo, «La reconstrucció d'arxius (o allò que la guerra no s'endugué dels arxius d'Agramunt)», *Urtx* 24,

FERNÁNDEZ MOTA (1984): M. T. Fernández-Mota, *Relación de títulos nobiliarios vacantes, y principales documentos que contiene cada expediente que, de los mismos, se conserva en el Archivo del Ministerio de Justicia*, Madrid, Hidalguía.

LLEDÓS (1977): M. Lledós, *Historia de la antigua villa, hoy ciudad de Tremp*, Tremp, Faidella Seix, 460.

PALOMEQUE (1979): A. Palomeque, *La Universidad de Barcelona desde el Plan Pidal de 1845 a la ley Moyano de 1857*, Barcelona, UB.

PONS (2001): Josep Maria Pons Altés, *El sistema polític a Lleida durant els anys de consolidació del liberalisme censitari (1843-1868)*, tesis doctoral. Barcelona: Pompeu Fabra, pp.421-431.

PONS (2006): Josep Maria Pons Altés, «Prácticas y culturas políticas en medios agrarios. Cataluña occidental, 1844-1868», *Historia Social* 56.

RICO AMAT (1855): Juan Rico Amat, *Diccionario de políticos*, Madrid.

ROVIRA (1990): Ramon Rovira, *Els senyors de Gelida*. [Consulta: 22 febrer 2015]. En línia: <http://www.gelida.org/senyorsgelida.htm>

URQUIJO (2010): Mikel Urquijo Goitia (coord.), *Diccionario Biográfico de los Parlamentarios Españoles. Cortes de Cádiz (1810-1814)*, Madrid, Cortes Generales.

URQUIJO (2012): Mikel Urquijo Goitia (coord.), *Diccionario Biográfico de los Parlamentarios Españoles (1820-1854)*, Madrid, Cortes Generales, 2012.